

ISLAMSKA ZAJEDNICA U SFR JUGOSLAVIJI I EPIDEMIJA VELIKIH BOGINJA 1972. GODINE

Elvir DURANOVIĆ

Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
duranovic@iitb.ba

SAŽETAK: U martu 1972. godine izbila je epidemija velikih boginja u SFR Jugoslaviji koja se proširila na području SAP Kosova, SR Srbije i SR Crne Gore. Brzom akcijom zdravstvenih ustanova i državnih organa epidemija je za nešto više od dva mjeseca okončana. Budući da su državni organi kao izvor zaraze identifikovali hadžiju Ibrahima Hotija koji se “navodno” zarazio na povratku s hodočašća, Islamska zajednica u SFR Jugoslaviji našla se u teškom položaju. Autor u ovom radu tematizira nastojanje Islamske zajednice u SFRJ da se odbrani od otvorenih napada na islam i islamske vrijednosti koji su uslijedili nakon što se informacija o izvoru zaraze proširila; doprinos Islamske zajednice suzbijanju zaraze velikih boginja, te utjecaj epidemije na vjerski život muslimana u SFR Jugoslaviji 1972. godine.

Ključne riječi: epidemija velikih boginja, Islamska zajednica u SFRJ, Starješinstvo IZ u SR Srbiji, Ibrahim Hoti, Sulejman Kemura

Uvod

Početak 1972. godine u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) izbila je epidemija velikih boginja (*Variola vera*). Sa 175 zaraženih osoba i 35 umrlih bila je to najveća epidemija velikih boginja u Evropi nakon Drugog svjetskog rata. (Čobeljić, 2004:569) Tadašnje državne vlasti brzo su reagovale. Područja na Kosovu gdje se zaraza pojavila i raširila stavljena su u karantenu; budući da je već postojala vakcina pristupilo se masovnoj vakcinaciji stanovništva, prvenstveno na područjima Kosova, Makedonije i Srbije a ubrzo i cijele Jugoslavije; došlo je do odgađanja velikih sportskih, kulturnih i drugih

javnih manifestacija; stanovništvu je sugerisano da bez potrebe ne putuje, a ko se odlučio na putovanje morao je imati potvrdu o vakcinaciji. Veliki procent umrlih, 20%, u odnosu na broj zaraženih velikim boginjama izazvao je strah kod stanovništva koje je došlo slijedno upute državnih službi za javno zdravstvo prvenstveno po pitanju vakcinisanja, tako da je za nešto više od dva mjeseca proglašena pobjeda nad epidemijom velikih boginja u Jugoslaviji. U ovom radu ćemo na osnovu arhivske građe Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini pohranjene u Gazi Husrev-begovoj biblioteci¹ predstaviti doprinos tadašnjeg Vrhovnog islamskog starješinstva suzbijanju epidemije velikih boginja i pokazati na koji način se epidemija 1972. godine reflektirala na vjerski život muslimana. Budući da je kao izvor zaraze velikih

boginja označen Ibrahim Hoti iz sela Danjane, općina Orahovac, koji se prema pisanju tadašnje štampe zarazio tokom povratka s hadža, pojedini islamofobični mediji iskoristili su tu informaciju za otvoreni napad na islam i islamske vrijednosti, što je u značajnoj mjeri obilježilo rad Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ u ovom periodu. Spomenuti napadi na islam i muslimane od strane pojedinih medija u Jugoslaviji potaknuti epidemijom velikih boginja predstavljaju temu za zaseban rad, a u ovom tekstu osvrnut ćemo se na glavne aktivnosti Starješinstva s tim u vezi.

Pojava epidemije velikih boginja u Jugoslaviji 1972. godine

Tokom 1967. godine Svjetska zdravstvena organizacija (SZO)

¹ Zahvaljujem se uposlenicima Gazi Husrev-begove biblioteke koji su mi ljubazno stavili na raspolaganje traženi arhiv.

pokrenula je kampanju za iskorjenjivanje velikih boginja u svijetu kroz masovnu vakcinaciju. Do 1971. godine područja u kojim su velike boginje bile izvorno prisutne (endemska područja) svedena su na određene regije u Africi, Južnoj Americi i Aziji. (Trufunović, 2017:131) Budući da je početkom 70-ih godina došlo do neočekivanog širenja zaraze na području Irana, Iraka i Sirije, Svjetska zdravstvena organizacija preporučila je 1970. svim državama s muslimanskim stanovništvom da pooštre mjere oko prevoza hodočasnika na hadž kako bi se spriječilo širenje zaraze. Upozorenje SZO ponovljeno je u januaru 1971. i januaru 1972. godine. U skladu s tim, Savezni sekretarijat za rad u SFRJ donio je sljedeće mjere: vakcinisanje, odnosno svi hodočasnici moraju se vakcinisati protiv velikih boginja; službeni državni organi moraju biti upoznati sa spiskom hodočasnika; uz hadžije je obavezno trebao ići ljekar; nakon povratka s hadža bilo je potrebno sprovesti nadzor nad hadžijama u cilju praćenja njihovog zdravstvenog stanja. (Vučković, 2018:12) Uz to, državni organi preporučili su da se umjesto autobusima, na hadž putuje isključivo avionima. Sve propisane mjere Vrhovno islamsko starješinstvo u cijelosti je sprovelo, tako da su sve hadžije koje su 1972. godine putovale u organizaciji Starješinstva, uz striktno poštivanje svih propisanih mjera, na hadž otputovale avionima. (Petrović i Bostandžić, 1972:7) Nakon obavljenih obreda na svetim mjestima u Meki i Medini hadžije su se zdravo i sigurno vratile svojim domovima sačuvavši se od zaraze.

No, osim Starješinstvu, državne vlasti dozvolile su i određenim auto-prevozničkim firmama u Makedoniji da organizuju putovanje na hadž autobusima. Kada je Starješinstvo saznalo da su te firme dobile dozvolu da putuju autobusima, uputilo je dopis upozorenja Saveznom sekretarijatu za rad i socijalnu politiku tražeći od njih da hitno poduzmu mjere i da, u cilju zaštite zdravlja hadžija i cjelokupnog stanovništva, zabrane odlazak

na hadž autobusima. Savezni sekretarijat se oglašio o upozorenje Starješinstva i autobusi su ipak krenuli. (Petrović i Bostandžić, 1972:7) Među putnicima koji su na hadž krenuli autobusom makedonskog prevoznika TRANSCOP bio je i Ibrahim Hoti iz sela Danjane za koga je u naučnim krugovima kasnije prihvaćeno da je bio indeksni slučaj ili izvor zaraze velikih boginja 1972. godine. Prema istrazi koju su državni organi Jugoslavije vodili neposredno nakon pojave zaraze, Ibrahim Hoti je na hadž otputovao zajedno s još 24 putnika. Osim svetih mjesta u Meki i Medini njihov autobus posjetio je Irak i Siriju. Po povratku u Jugoslaviju 15. februara 1972. godine primao je goste i obilazio rodbinu i prijatelje. Sedam dana kasnije u Đakovici, Ibrahim se pozdravio s učiteljem Latifom Mumadžićem koji je dvanaest dana kasnije dobio osip na koži nakon čega je prebačen u Čačak, a potom zbog pogoršanja stanja u Beograd, gdje je i umro. U međuvremenu saznalo se da je i Latifov brat bolestan, a do 18. marta 1972. godine kada se u štampi javljaju prve vijesti o zarazi otkriveno je još osam slučajeva: šest iz rodnog sela Ibrahima Hote Danjane, jedan iz sela Ratkovac i jedan iz Đakovice. (Vučković, 2018:15) Poslije toga u narednih mjesec dana zaraza se proširila na Kosovo, Srbiji i Crnoj Gori. Po saznanju da se radi o zarazi velikih boginja, efikasnim djelovanjem državnih organa epidemija je brzo lokalizovana, milioni građana su vakcinisani, tako da je ukupno bilo zaraženo 175 osoba od kojih je 35 umrlo. Kraj epidemije proglašen je 23. maja 1972. godine. (Vučković, 2018:40)

Nakon što se preko dnevne štampe u Jugoslaviji proširila vijest da je izvor zaraze jedan hadžija, Vrhovno islamsko starješinstvo odmah je reagovalo tražeći preko svojih organa pouzdane informacije o, kako su rekli, "navodnom" širenju zaraze među hadžijama. Reisu-l-ulema Sulejman Kemura uputio je 30. marta 1972. Starješinstvu Islamske zajednice SR Srbije sa sjedištem u Prištini dopis u

kojem ih obavještava: "U našoj dnevnoj štampi je nedavno objavljeno da se u porodici nekog od naših ovogodišnjih hadžija na Kosovu pojavilo oboljenje velikih boginja i iznesena pretpostavka da su to oboljenje mogle prenijeti hadžije sa svojim stvarima koje su donijele sa puta i time inficirati svoje ukućane."² Reisu-l-ulema zatim traži od Starješinstva IZ Srbije da podnese izvještaj: "...o stvarnom i činjeničnom stanju. Ukoliko se ustanovi da postoje takvi slučajevi, navesti ime i prezime, mjesto boravka hadžije i njegova člana porodice koji je obolio, kada je ustanovljeno oboljenje, da li ima smrtnih slučajeva od te bolesti u toj porodici, a naročito nas interesuje da li je dotični hadžija išao ove godine na hadž avionom ili autobusom i da li je vakcinisan protiv boginja."³ Budući da je štampa posredno već bila označila hadžiju kao krivca za širenje zaraze, Vrhovno islamsko starješinstvo je preko svojih organa u Prištini željelo doći do provjerenih informacija kako bi se medijskim špekulacijama stalo u kraj. Mjesec dana kasnije, 24. aprila 1972. godine, Starješinstvo IZ SR Srbije prosljedilo je iscrpan izvještaj o širenju velikih boginja i povezanosti hadžija s Kosova s izvorom zaraze. U izvještaju se navodi da je 1972. godine u organizaciji Starješinstva IZ SRS na hadž išlo 440 hodočasnika s kojima su putovali vodiči, ljekar, pomoćnik ljekara i osoblje turističkih agencija "Centroturist" i "Putnik", ukupno 19 njih. Starješinstvo potom konstatuje: "...nijedan od ovih nije obolelo ma od koje bolesti niti od velikih boginja, a niti se je ova bolest pojavila od članova njihovih porodica do današnjeg dana."⁴ U izvještaju se dalje navodi da su svi hodočasnici blagovremeno vakcinisani, da je Zavod za zaštitu zdravlja SAP Kosovo u Prištini izdao svim

² "Podaci o navodnom oboljenju hadžija od vel. boginja", *Arhiv Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini* (AIZUBIH), Gazi Husrev-begova biblioteka, br. 694/72 od 30. marta 1972.

³ Ibid.

⁴ "Dopis Starješinstva IZ SR Srbije" *AIZUBIH*, GH biblioteka, br. 206/1-72, od 24. aprila 1972.

hadžijama žute knjižice kao potvrdu o obavljenom vakcinisanju, te da su sve hadžije od Beograda do Džide u Saudijskoj Arabiji putovale avionima.⁵ Na osnovu ovog izvještaja jasno je da su hodočasnici koji su putovali na hadž u organizaciji Vrhovnog islamskog starješinstva čiji sastavni dio predstavlja Starješinstvo IZ SR Srbije, sproveli sve propisane mjere te da oni, što je pokazao i monitoring njih i njihovih porodica dva mjeseca poslije hadža, nisu bili uzrok širenja zaraze.

Drugi dio izvještaja Starješinstva IZ SR Srbije sadrži podatke o hodočasnicima koji su na hadž s Kosova putovali autobusima bez odobrenja Starješinstva i bez stvarnog zdravstvenog nadzora: "Obavešteni smo također da je preduzeće 'Transkop' iz Bitolja, SR Makedonije preko svojih emisara organizovalo grupu derviša koji su iz okoline Orahovca, a koji su izrazili želju da posete i 'Kerbe-lja'. Oni su otprilike 26 njih i pošli jednim autobusom preko Sirije, Jordana, a u povratku preko Kuvajta i Iraka. Druga grupa preko 100 hadžija organizovalo je 'Generalurist' i 'Kvarner ekspres' iz Skoplja, također preko svojih emisara u Prizrenu i njegovoj okolini, koji su također putovali autobusima preko Sirije i Jordana i obratno. Imalo je i privatnika koji su se organizovali sa svojim kolima i otišli na hadž."⁶ U izvještaju se navodi da je Starješinstvo IZ SR Srbije blagovremeno intervenisalo kod nadležnih organa da se ovim licima ne dozvoli odlazak autobusima jer putuju izvan organa Islamske zajednice, ali da u tome nije bilo uspjeha. Pošto se radi o licima koja su na hadž putovala mimo službene organizacije Islamske zajednice, Starješinstvo izvještava da nemaju podatke o tome da li su ova lica bila vakcinisana ili ne. Međutim, ističu da se niko od ovih hadžija niti članova njihovih porodica nije razbolio od velikih boginja, iako se zaraza proširila u njihovim selima.⁷

Vrhovno islamsko starješinstvo u Sarajevu primilo je k znanju spomenuti izvještaj na koji se reisu-l-ulema oslanjao u svojim kasnijim medijskim nastupima i službenoj korespondenciji. Prije nego što je dobio pisani izvještaj s Kosova, reisu-l-ulema je imao sve potrebne informacije o cijelom slučaju, tako da je u intervjuu koji je dao za beogradsku *Politiku* 14. aprila 1972. na pitanje novinara o tome da se gotovo formiralo uvjerenje da krivicu za širenje zaraze snose hadžije koje su putovale autobusima, reisu-l-ulema Kemura odgovorio: "Situacija je suviše delikatna da bi mogla biti pojednostavljena a sud donijet naprečac. Vidite, neke značajne činjenice daju mi nadu da vjerujem da bolest nisu mogle uneti hadžije. Evo zašto: Mi već sada pouzdano znamo da nijedan hadžija nije putovao nevakcinisan, da nijedan hadžija nije obolio posle povratka, pa čak ni njegovi ukučani." (Petrović i Bostandžić, 1972:7)

Iako je intervju koji je reisu-l-ulema dao za *Politiku* imao velikog odjeka, napadi na islam i islamske vrijednosti u mjesecima koji su uslijedili nakon epidemije velikih boginja kontinuirano su rasli stavljajući Islamsku zajednicu pod veliki pritisak javnosti. Raspirivanje vjerske i nacionalne mržnje prema muslimanima u to doba dostiglo je svoj vrhunac kada je u reviji *Svet* 5. maja 1972. godine objavljen članak "Allah nije hteo dječaka" s podnaslovom "Da li je s našim hadžijama u Svetu zemlju putovao kao žrtva i jedan četrnaestogodišnjak" u kome autori donose fantastičnu priču o četrnaestogodišnjem dječaku iz Makedonije kojeg su hodočasnici povelili sa sobom da ga žrtvuju na grobu Muhammedovom u njegovu čast. Pošto je nekoliko hadžija te godine umrlo na putu ka Meki i Medini po nagovoru nekog učenjaka hadžije su odustale od toga da žrtvuju dječaka koji je među njima postao veoma cijenjen i poštovan jer ga je Bog

pomilovao i sačuvao mu život!? Budući da je vodstvo Islamske zajednice ovaj tekst ocijenilo tendencioznim i zlonamjernim, napisanim s ciljem rušenja ugleda islama i muslimanima u Jugoslaviji (Glasnik VIS, 1972:583), Vrhovno islamsko starješinstvo u Sarajevu podnijelo je Republičkom javnom tužiocu SR Srbije krivičnu prijavu protiv autorā teksta Jordana Stefanovskog i Miroslava Zarića.⁸ Krivična prijava odbačena je pošto Prvo opštinsko javno tužilaštvo u Beogradu smatra da "...u radnjama prijavljenih nema elemenata ovog krivičnog djela..."⁹ Nakon zaprimanja obavještenja o odbacivanju krivične prijave reisu-l-ulema Kemura izrazio je žaljenje što tužilac nije pronašao elemente krivičnog djela. No, ono što je reisa Kemuru i vodstvo Islamske zajednice posebno iznenadilo je činjenica da ni nakon pokretanja tužbe napadi nisu prestali. Naprotiv, napadi na muslimane u Jugoslaviji i islamske svetinje internacionalizirani su putem svjetski poznatih listova njemačkog *Sterna*, engleskog *Guardiana* i francuskog *Paris Matcha* koji su u nekoliko navrata neosnovano pisali o tome kako su velike boginje ušle u Jugoslaviju putem zemzem-vode koju su hadžije donijele iz Meke. (Glasnik VIS, 1972:584) Osim ugledu Islamske zajednice, uporno medijsko povezivanje epidemije velikih boginja s hadžem i islamom negativno je utjecalo na vjerski život muslimana u Jugoslaviji.

No, prije nego što pređemo na to, ukratko ćemo se osvrnuti na doprinos Islamske zajednice vakcinaciji stanovništva protiv velikih boginja.

Doprinos Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji vakcinaciji protiv velikih boginja 1972. godine

Mnogo prije epidemije velikih boginja iz 1972. godine Islamska zajednica se aktivno uključivala u suzbijanje

⁵ "Dopis Starješinstva IZ SR Srbije" *AIZBIH*, GH biblioteka, br. 206/1-72, od 24. aprila 1972.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ "Krivična prijava", *AIZBIH*, GH biblioteka, br. 1305/72 od 17. juna 1972.

⁹ "Prvo opštinsko javno tužilaštvo dopis br. 1442/72 od 14. augusta 1972." *AIZBIH*, GH biblioteka, predmet br. 1661/72 od 23. augusta 1972."

zaraznih bolesti koje su s vremena na vrijeme pogađale stanovništvo Bosne i Hercegovine i šire. Karakterističan primjer predstavlja epidemija crnih boginja, opasne zarazne bolesti s velikim procentom smrtnosti među pogođenim stanovništvom, posebno djecom, trajnom unakaženošću i sljepilom. Epidemija crnih boginja pogodila je Bosnu i Hercegovinu 1881, tri godine poslije austrougarske okupacije. Budući da je bošnjačko stanovništvo izražavalo sumnju u sve što je kaursko ili austrijsko, većina Bošnjaka opirala se vakcinaciji. Negativan stav prema vakcinaciji zauzela je i tradicionalistička bošnjačka ulema koja je u svemu novom, pa i vakcinaciji stanovništva, vidjela *bid'at* – novotariju koja vodi u zabludu i shodno tome u paklenu Vatru. (Glasnik VIS, 1955:134)

Da bi se umanjili negativni efekti kvaziučenjaka koji su širili nepovjerenje u austrougarski zdravstveni sistem zagovarajući liječenje zapisima i odučavanjem, a bošnjačko stanovništvo privoljelo na vakcinaciju protiv crnih boginja, predsjedništvo Ulema-medžlisa je 1883.¹⁰ izdalo raspis koji je upućen svim imamima i hatibima u Bosni i Hercegovini. Na početku raspisa tadašnji reisu-l-ulema Mustafa Hilmi Hadžimerović obavještava imame i hatibe o pojavi zaraze crnih boginja koja se proširila u pojedinim gradovima i srezovima u Bosni i Hercegovini te kako je zbog izbjegavanja vakcinacije od strane bošnjačkog stanovništva došlo do zaoštavanja odnosa između vlasti i naroda. Zatim se govori o tome da su vakcinisanje kao metodu liječenja uveli muslimani prije 250 godina, a od njih su preuzeli Evropljani. Vjernici se podsjećaju da je pred kraj turske vladavine u Sarajevu započeto pelcovanje (vakcinisanje) protiv boginja i da je korist od toga svima vidljiva. Ulema-medžlis u nastavku raspisa upozorava da je vjerska dužnost muslimana da čuvaju

zdravlje te da je s te strane liječenje crnih boginja vakcinacijom, kao jedinom efektivnom metodom liječenja, i vjerska obaveza svakog muslimana i muslimanke. Potom se ponovo naglašava obaveza vakcinisanja i navode preventivne mjere za sprečavanje širenja zaraze:

“Dužnost je svakog oca, majke ili skrbnika da svoju djecu ispod 10 godina odvedu liječniku i dadu pelcovati i da budu zahvalni na spašavanju njihove djece i da svakog umrlog što prije ukopaju. To nam i šerijat nalaže i preporučuje. Isto tako je dužnost svakog muslimana i muslimanke da ne ulaze u one kuće gdje ima zaraze, a onaj ko je obolio od zarazne bolesti da ne izlazi među svijet da se ne miješa sa zdravim da se ne bi prenosila bolest jer nam je to hadisom naredeno kao i u slučaju pojave kuge i kolere... Naročito se traži i očekuje od imama da svojim džematlijama lijepo rastumače i objasne potrebu liječenja kod liječnika i da u tome ustraju dok se uspjeh ne pokaže i bolest otkloni. Posebno se traži od imama da se suprotstave kojekakvim samozvanim samoucima hodžama i vaizima po selima koji ništa pravo ne znaju već na svoju ruku tumače šeriat i odvrćaju narod od liječenja.” (Glasnik VIS, 1955:135-136)

Na kraju raspisa ponovo se potcrtava korisno dejstvo i važnost vakcinisanja protiv crnih boginja: “U ovom slučaju apsolutno se ne može zanijekati korisno dejstvo od pelcovanja pa protiv toga se ne smije niko boriti i suprotstavljati se a kome nije što jasno u ovom pitanju neka piše ili neka na naš trošak dođe, pa će mu se stvar objasniti i svaka sumnja otkloniti.” (Glasnik VIS, 1955:135-136) Raspis Ulema-medžlisa o sprečavanju širenja zaraze crnih boginja i razbijanju neargumentiranih narativa o štetnosti vakcinacije pokazuje brigu vrha Islamske zajednice za zdravlje opće populacije i muslimana. Čini

se da ovaj raspis reisa Hadžimerovića nije polučio značajniji rezultat i da su se problemi oko izbjegavanja vakcinisanja protegli kroz cijelu 1883. i 1884. godinu. Naime, tokom Prvog svjetskog rata u Bosni i Hercegovini se pojavila zarazna bolest pjegavog tifusa ili pjegavca. Tim povodom tadašnji reisu-l-ulema Džemaludin Čaušević izdao je 26. maja 1917. godine “Okružnicu” u kojoj poziva muslimane, jer je to njihova i vjerska i građanska dužnost, da se pridržavaju propisanih zdravstveno-sanitarnih mjera koje detaljno nabroja. Reis Čaušević podsjeća na nemila dešavanja iz 1883-1884. godine kada je zbog otpora stanovništva vakcinaciji protiv crnih boginja veliki broj Bošnjaka umro.¹¹

Otpor muslimana vakcinaciji u manjoj mjeri osjetio se i za vrijeme epidemije velikih boginja 1972. Neposredno nakon što su ljekari dijagnosticirali zarazu pristupilo se masovnom vakcinisanju stanovništva, prvo u pogođenim područjima, a kasnije i svim dijelovima SFR Jugoslavije. Većina stanovništva odazvala se pozivu za vakcinaciju. Manji dio građana, među kojima je bilo i muslimana na Kosovu, zbog straha od neželjenih posljedica¹² nastojali su izbjeći vakcinaciju. Zbog predostrožnosti i neodgovornog ponašanja pojedinaca koji su izbjegavali vakcinisanje na području pojedinih općina na Kosovu produžene su mjere zabrane okupljanja i poslije 15. aprila 1972. godine do kada su na najvećem dijelu Jugoslavije te mjere bile ukinute. Oni koji se nisu željeli vakcinisati na Kosovu izbjegavali su kontrolne punktove na ulazu u gradove na način da su išli preko njiva (Milić, 1972:7) ili su iskakali iz karantinskih bolnica, a neki su čak spaljivali zapaljenim cigaretama kožu na ramenu da bi im ostao ožiljak sličan ožiljku od vakcine. (Preporod, 1972:13) Kao i 1881. pojedinci su vakcinisanje protiv velikih boginja 1972. godine izbjegavali uz obrazloženje da je vakcinacija suprotstavljanje Božijoj sudbini te da su stoga oni kao muslimani dužni potčiniti se Božijoj volji. (Preporod, 1972:13)

¹⁰ U samom tekstu piše 1881. godine, što je greška. Dokument je izvorno datiran na 20. rebiu-l-evvel 1300. godine, što odgovara 29. januaru 1883. godine.

¹¹ “Svim vjerskim službenicima u Zemlji”,

AIZBIH, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, br. 54/117 od 26. maja 1917.

¹² Prijavljeni su smrtni slučajevi od posljedica vakcinacije, bolesti očiju i dr. Više o tome: Vučković, 2018.

Vrh Islamske zajednice bio je itekako svjestan poteškoća s kojima su se muslimani u Jugoslaviji suočili u vrijeme zaraze velikih boginja. S jedne strane Zajednica je bila izložena napadima medija koji nisu štedjeli ni islam ni muslimane, dok su s druge strane problem predstavljali neprosvijećeni muslimani koji su pravdajući svoje postupke islamom izbjegavali propisane mjere i vakcinaciju. U tim za Zajednicu nepovoljnim okolnostima od Vrhovnog islamskog starješinstva očekivalo se da djeluje na način da pruži smjernice muslimanima o tome kako se ponašati u doba krize. To potvrđuje i pismo koje je 16. aprila 1972. predsjednik Odbora Islamske zajednice u Zagrebu Asim Šaćiragić uputio Vrhovnom islamskom starješinstvu u Sarajevu u kojem izvještava da mediji vrlo negativno govore o islamu povezujući pojavu velikih boginja s odlaskom na hadž. Posebno loš utisak, kako piše Šaćiragić, ostavljaju izjave pojedinih muslimana da im islam brani da se vakcinišu, što su prenijele neke novine i TV stanice. S tim u vezi, on predlaže da Vrhovno islamsko starješinstvo i reisu-l-ulema preko Saveznog sekretarijata za informacije u printanim i drugim medijima objave demant takvih navoda.

No, i prije nego što je stigao dopis iz Zagreba, u Islamskim informativnim novinama *Preporod* od 15. aprila 1972. godine objavljen je nepotpisan tekst pod naslovom "Povodom epidemije velikih boginja" s podnaslovom "Uključiti se u borbu svim sredstvima" u kome se, vjerovatno redakcija *Preporoda*, zahvaljuje zdravstvenim organima i ustanovama na uspješnoj borbi protiv velikih boginja i pozivaju službenici i pripadnici Islamske zajednice da se: "...svesrdno uključe u sve akcije i mjere koje se vode i poduzimaju u borbi protiv suzbijanja

velikih boginja." U nastavku teksta navode se negativni primjeri izbjegavanja vakcinisanja, što je za svaku osudu jer se opasnost od bolesti ne smije potcjenjivati. Na kraju se konstatuje da: "Svaki onaj koji ne pomaže akcije za suzbijanje velikih boginja i ne pridržava se zdravstvenih propisa i mjera, ugrožava svoje zdravlje i zdravlje drugih. A Kur'an kaže: 'Ne bacajte se vlastitim rukama u propast.'" (Preporod, 1972:3)

Nedugo poslije objavljivanja ovog teksta 18. aprila 1972. na adresu Vrhovnog islamskog starješinstva i reisu-l-uleme stiglo je pismo potpisano s "Čitalac Politike" u kojem anonimni autor čestita reisu-l-ulemi Kemuri na intervjuu koji je dao za *Politiku*, cijeni njegovu trezvenost u vezi s epidemijom velikih boginja i poziva ga da uputi apel pripadnicima Islamske zajednice u Jugoslaviji da se ne opiru vakcinaciji.¹³ Čini se da je vrhu Islamske zajednice bilo poznato ko je autor spomenutog pisma jer je nekoliko dana kasnije 21. aprila 1972. godine reisu-l-ulema Kemura izdao raspis u kojem centralni dio zauzima navod iz pisma "Čitaoca Politike" o važnosti vakcinisanja. Spomenuti raspis u kojem reisu-l-ulema poziva muslimane u Jugoslaviji da se aktivno uključe u borbu protiv epidemije velikih boginja upućen je svim pripadnicima Islamske zajednice preko republičkih starješinstava u: Sarajevu, Skoplju, Titogradu i Prištini. Reisu-l-ulema na početku raspisa iznosi činjenice da je zaraza velikih boginja koja se pojavila dovela do pune mobilizacije svih državnih službi, a posebno zdravstvenih ustanova te da je šteta koju je zaraza nanijela Jugoslaviji neprocjenjiva. On dalje obavještava da su se uz državne službe u akciju suzbijanja zaraze uključili republički organi Islamske zajednice koji su na svojim nivoima izdali uputstva u kojima je svim službenicima i pripadnicima Islamske zajednice naloženo da se uključe u provođenje svih propisanih zdravstveno-preventivnih mjera na suzbijanju zaraze te da učine sve što je u njihovoj mogućnosti da se svaki džematlija na njihovom području

vakciniše.¹⁴ U nastavku raspisa stoji: "Vrhovno islamsko starješinstvo sa svoje strane ponovo najozbiljnije upozorava sve područne organe, službenike i pripadnike Islamske zajednice na potrebu aktivnog uključivanja u sve akcije i mjere koje se vode i poduzimaju u cilju suzbijanja ove opake bolesti." Reis Kemura potom ukratko objašnjava islamski propis o potrebi liječenja u slučaju bolesti i prenosi na koji način je Vjerovjesnik, a.s, postupao u slučajevima zaraznih bolesti, što je u potpunom suglasju sa savremenim epidemiološkim mjerama. Nakon toga reisu-l-ulema konstatuje da je teško povjerovati da u dvadesetom stoljeću još uvijek ima muslimana koji uprkos jasnim vjerskim propisima izbjegavaju vakcinisanje dovodeći u opasnost cjelokupnu društvenu zajednicu. On spominje negativne primjere s Kosova, ali i iz Kaknja i Zagreba gdje su muslimani zbog pogrešnog razumijevanja islama izbjegavali zdravstvene mjere. Na kraju raspisa, u cilju prevazilaženja postojećeg stanja, Kemura svim organima Islamske zajednice preporučuje da učine sljedeće:

1. Aktivno se uključiti u sve akcije koje sprovode zdravstveni organi.
2. Tema na proslavama ovogodišnjeg Mevluda treba da bude upoznavanje propisa islama o čistoći i čuvanju zdravlja.
3. Ovoj temi posvećivati posebnu pažnju prilikom vjerske obuke s osvrtnom na slučaj boginja.
4. Često puta se vraćati na ovu temu prilikom hutbi, vazova itd.
5. U našoj vjerskoj štampi obrađivati temu zdravlja u vezi s epidemijom boginja.

Tri sedmice nakon raspisa Vrhovnog islamskog starješinstva *Preporod* je objavio nepotpisan, vjerovatno redakcijski, tekst "Poslije epidemije velikih boginja – Uspješno okončana bitka" u kojem se ističe zadovoljstvo "...što možemo zabilježiti da su organi Islamske zajednice u borbi protiv epidemije dali svoj doprinos." Na

¹³ "Gospodinu hadži efendiji Kemura, reisu-Ulemi starješini Islamske vjerske zajednice u Jugoslaviji", *AIZBIH*, GH biblioteka, od 18. aprila 1972.

¹⁴ "Vrhovno islamsko starješinstvo – Raspis o boginjama" *AIZBIH*, GH biblioteka, Sarajevo, br. 835/72 od 21. aprila 1972.

kraju teksta navedena je znakovita, svezremenska poruka: "Onaj koji je u toku borbe protiv epidemije velikih boginja izbjegavao zdravstvene mjere činio je, prema propisima islama težak grijeh, jer je time ugrožavao, ne samo svoj život i zdravlje, nego i živote drugih." (Preporod, 1972:13)

Islamski vjerski život u Jugoslaviji u doba pandemije velikih boginja 1972. godine

Početak 70-ih godina XX stoljeća je doba kada se vjerski život muslimana u Jugoslaviji počinje polagano buditi i oslobađati čvrstih komunističkih stega. Period poslije Drugog svjetskog rata od 1945. do 1970. kroz dugih 25 godina represije vjerskih sloboda, kratkotrajne zabrane rada mekteba, ukidanja svih medresa osim Gazi Husrev-begove u Sarajevu i Alaudin-medrese u Prištini, zabrane bilo kakvih vjerskih aktivnosti članovima Komunističke partije, špijuniranja svih koji su dolazili na zajednički namaz u džamiju izazvao je nesagledive negativne posljedice na vjerski život muslimana. Od državnih vlasti smišljeno izazivana nesigurnost koju su muslimani privrženi islamu u ovom periodu osjećali najviše se osjećala u sferi javnog ispoljavanja vjere tako da su do pojave epidemije velikih boginja vjernici već bili naviknuti da je sigurnije namaze klanjati kod kuće, uslijed čega su džamije, pogotovo u gradovima, bile gotovo prazne, a mektebi slabo posjećeni. Neposredno nakon proglašenja epidemije velikih boginja 1972. godine uvedene su preventivne mjere za sprečavanje zaraze. Jedna od mjera bila je zabrana javnog okupljanja što je podrazumijevalo i zabranu zajedničke molitve u džamijama. Ove mjere najrigoroznije su se provodile na pogodnim područjima Kosova, Srbije i Crne Gore. (Glasnik VIS, 1973:53) Iako u Bosni i Hercegovini nije registriran ni jedan slučaj zaraze, u Sarajevu su sportska takmičenja i kino bili zabranjeni do 15. aprila 1972. godine. (Vučković, 2018:33)

Pošto je zabrana javnog okupljanja trajala relativno kratko, nešto više od mjesec dana, 22. marta 1972. zabranjeni su javni skupovi na pogodnim područjima na Kosovu, a nešto kasnije i u cijeloj državi, a već početkom maja 1972. su svi javni skupovi bili dozvoljeni i škole su počele s radom, (Vučković, 2018:39) ova mjera u vjerskom životu muslimana Jugoslavije najviše se osjetila zbog zabrane džuma-namaza i mektepske pouke. Što se džuma-namaza tiče, najteže stanje je bilo na Kosovu gdje se pojedini imami nisu mogli pomiriti s činjenicom da ne smiju obavljati ovaj sedmični namaz, pa su po svojim kućama s tek nekoliko džematlija organizirali klanjanje džume. (Glasnik VIS, 1973:53) Mektepska pouka na Kosovu u doba epidemije također je mnogo trpjela, ne toliko zbog uvedenih preventivnih mjera za suzbijanje zaraze, koliko zbog otvorenih napada islamofobičnih medija koji su širili propagandu da se djeca ne šalju u mekteb. U Izvještaju o radu Starješinstva IZ SR Srbije sa sjedištem u Prištini za 1972. godinu navodi se da se vjerski život u svim segmentima postepeno razvija, samo u vjerskoj pouci stagnira: "Dok je vjerski život u izloženim smjernicama rada u razvoju, dotle u vjerskoj obuci stagnira i to uglavnom zbog nebrige roditelja, a i nedisciplinane nekih imama, koji se dosta indiferentno odnose na ovu dužnost. Na slabljenje u izvođenju vjerske obuke imalo je uticaja i opisano djelovanje štampe i radija, a i ometanje od strane nekih prosvjetnih službenika u SO od kojih je jedan rekao da neće dozvoliti da hodža vaspitava omladinu, a da je vjerska obuka samo za odrasle." (Glasnik VIS, 1973:169)

S druge strane, budući da u Bosni i Hercegovini nije zabilježen nijedan slučaj zaraze velikim boginjama, u Izvještaju o radu Starješinstva IZ u SR BiH epidemija se kao prepreka vjerskom životu muslimana uopće ne spominje, što znači da zaraza nije imala značajnijeg negativnog uticaja na tom polju. Ipak, u Izvještaju se konstatuje da su organi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini djelovali: "...na

vjernike da se vakcinišu i tako lokalizuju širenje te bolesti u čemu se dosta uspjelo." (Glasnik VIS, 1973:165)

Epidemija velikih boginja 1972. godine u vjerskom životu muslimana Jugoslavije najviše se osjetila zbog zabrane odlaska na hadž. Tokom cijele 1972. godine pojedini mediji su negativno pisali o islamskim vrijednostima uporno povezujući pojavu zaraze velikih boginja s odlaskom na hadž. U javnosti se moglo čuti i mišljenje da bi trebalo privremeno zabraniti odlaske na hadž iz Jugoslavije. Tim povodom održano je savjetovanje republičkih sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku. Dnevna štampa je objavila da je zaključak ovog sastanka bio da se na hadž može ići samo organizirano i isključivo avionom. Međutim, sekretar za zdravstvo i socijalnu politiku iz Bosne i Hercegovine dr. Mustafa Ajanović izvijestio je vrh Islamske zajednice da će prijedlozi s ovog sastanka biti upućeni Saveznom izvršnom vijeću koje će donijeti konačnu odluku po pitanju odlaska na hadž. Na dozvolu odlaska na hadž dodatno je nepovoljno djelovala pojava kolere na Bliskom istoku.¹⁵ Budući da je do početka novembra 1972. godine bilo nejasno da li će biti odobreno putovanje na hadž, reisu-l-ulema Kemura uputio je dopis Saveznom izvršnom vijeću u kojem ih obavještava: "...da bi eventualna privremena zabrana odlaska na hadž izazvala kod pripadnika Islamske zajednice veoma teške posljedice. Teško bi ih bilo uvjeriti u opravdanost ovakve odluke sve dok se ne zatvore granice za sva druga putovanja, a naročito turistička. Inače ova zabrana putovanja bi bila shvaćena kao diskriminacija prema vjerskom obredu."¹⁶ Kemura dalje ističe da on ne bi mogao preuzeti odgovornost za takvu zabranu jer je Islamska zajednica uvijek organizirala hadž na najvišem nivou uz poštivanje svih propisanih zdravstvenih mjera. S tim u vezi,

¹⁵ "Dopis Vrhovnog islamskog starješinstva Saveznom izvršnom vijeću u Beogradu", *AIZBIH*, Gazi Husrev-begova biblioteka, br. 2175, od 13. novembra 1972.

¹⁶ Ibid.

on poziva Savezno izvršno vijeće da prilikom donošenja svoje odluke ima gornje činjenice na umu.¹⁷ Sa sadržajem ovog dopisa Vrhovno islamsko starješinstvo upoznalo je i republička starješinstva koja su također očekivala konačnu odluku po pitanju hadža. Pošto nikakve vijesti nakon ovog dopisa nisu stizale u Sarajevo, reisu-l-ulema je preko v.d. muftije u Beogradu Hamdije Jusufspahića pokušao doći do informacija o tome u kojoj fazi je donošenje odluke o odlasku na hadž. Jusufspahić je reisa izvijestio o svojim razgovorima s odgovornim osobama u Saveznom izvršnom vijeću koji su mu prenijeli da zbog kolere koja se pojavila na Bliskom istoku neće biti odobren odlazak na hadž.¹⁸ Problem odlaska na hadž te godine konačno je riješen Uredbom Saveznog izvršnog vijeća br. 569/72 o mjerama protiv kolere objavljenom u *Službenom listu SFRJ* broj 62/72 od 22. novembra 1972. godine u kojoj se kao posebna mjera zabranjuje putovanje u Saudijsku Arabiju do 31.12.1973. godine. (Novaković, 2004:466) U Izvještaju o radu Vrhovnog islamskog starješinstva Islamske zajednice u SFRJ za 1972. godinu naglašava se da: "Nije shvatljivo kako je mogla zabrana da se odnosi na Saudi Arabiju gdje po izvještaju štampe nema ni jednog slučaja epidemije, dok se istodobno dozvoljava odlazak u neke azijske zemlje, gdje prema pisanju štampe ima na hiljade smrtnih slučajeva od epidemije. Posebno nije shvatljivo da se u članu 5. Uredbe određuje da se u Saudi Arabiju zabranjuje odlazak do 1973. godine, kao da se unaprijed zna da će pretpostavljeni zdravstveni uslovi biti isti i u 1973. godini." (Glasnik VIS, 1973:147) Na zasjedanju Vrhovnog Sabora islamske zajednice u SFRJ održanom 24. decembra 1972. godine među zaključcima izraženo je iznenađenje: "...načinom rješenja mogućnosti odlaska u Meku

s ciljem izvršenja jedne od osnovnih vjerskih dužnosti, posebno izričitim normiranjem da se isključivo u Saudijsku Arabiju ne može odlaziti sve do kraja 1973. godine." No, urgencije vrha Islamske zajednice u SFRJ i izražavanje iznenađenja povodom donošenja Uredbe Saveznog izvršnog vijeća kojom je zabranjen odlazak na hadž krajem 1972. godine nisu imali nikakvog efekta. Cilj medija i vlasti da se ne odobri odlazak na hadž urodio je plodom. Na istom zasjedanju Vrhovnog Sabora islamske zajednice u SFRJ 24. decembra 1972. godine zaduženo je Vrhovno islamsko starješinstvo da zamoli Savezno izvršno vijeće da izmijeni Uredbu br. 569/72 o mjerama protiv kolere i dozvoli odlazak na hadž krajem sljedeće 1973. godine. U tom smislu Vrhovno islamsko starješinstvo je uputilo Saveznom izvršnom vijeću predstavku br. 1658/73 od 28. augusta 1973. godine da se dozvoli odlazak na hadž. Na tu predstavku reisu-l-ulema dobio je odgovor od g. Vuka Dragaševića, saveznog sekretara za rad i socijalnu politiku, u kome se između ostalog navodi da će te 1973. godine biti dozvoljen odlazak na hodočašće u Meku u organiziranoj grupi uz ispunjavanje svih propisanih zdravstveno-sanitarnih mjera. Vrhovno islamsko starješinstvo naknadno je primilo dopis Republičkog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku o izmjenama i dopunama Uredbe o mjerama zaštite od unošenja kolere br. 512-40/73 od 23. oktobra 1973. kojom se dozvoljava putovanje u Saudijsku Arabiju (Glasnik VIS, 1974:86), čime je riješen problem odlaska na hadž izazvan zarazom velikih boginja.

Zaključak

Epidemija velikih boginja, najveća u Evropi nakon Drugog svjetskog

rata, izbila je u martu 1972. godine u SFR Jugoslaviji. Državni organi, a od njih mediji kao izvor zaraze identifikovali su Ibrahima Hotija s Kosova, koji je neposredno prije pojavljivanja zaraze boravio na hadžu na koji je putovao autobusom mimo organizacije Islamske zajednice. Budući da su pojedini mediji izrazito neprijateljski pisali o hadžiji kao izvoru zaraze napadajući pri tom islam i islamske vrijednosti, Vrhovno islamsko starješinstvo provelo je internu istragu kroz koju su saznali da su sve hadžije bile vakcinisane protiv velikih boginja i da se niko od hadžija nakon povratka s hadža nije razbolio. Oslanjajući se na izvještaje svojih organa Islamska zajednica u SFRJ nikada nije priznala da je neko od hadžija bio izvor zaraze.

Sprečavanje epidemije velikih boginja zahtijevalo je aktivno učešće svih zdravstvenih, državnih ali i vjerskih institucija. U tom smislu, Islamska zajednica dala je veliki doprinos apelirajući na muslimane da se obavezno vakcinišu jer im je to podjednako i građanska i vjerska dužnost. Apel vrha Islamske zajednice pomogao je da se i oni muslimani koji su izbjegavali vakcinisanje pravdajući to Božijom sudbinom privole na ovaj vid liječenja, što je svakako pomoglo da se epidemija za nešto više od dva mjeseca okonča. Pružajući svoj maksimalni doprinos suzbijanju epidemije velikih boginja, Islamska zajednica je nastavila ispoljavati kontinuiranu brigu za zdravlje opće populacije i muslimana kao što je to kroz historiju činila kad god se ukazala potreba.

Krizna vremena zahtijevaju odlučnost i vodstvo kroz reorganiziranje prioriteta djelovanja, što je vodstvo Islamske zajednice u doba epidemije velikih boginja odgovorno činilo. Očuvanje zdravlja i ljudskih života istaknuto je kao primarni cilj svih službenika i pripadnika Islamske zajednice na čijoj su realizaciji u saradnji sa zdravstvenim i državnim organima svi zajedno radili. Vjerski život Bošnjaka u doba epidemije 1972. godine Islamska zajednica u potpunosti je prilagodila primarnom cilju očuvanja zdravlja i života.

¹⁷ "Dopis Vrhovnog islamskog starješinstva Saveznom izvršnom vijeću u Beogradu", *AIZBIH*, Gazi Husrevbegova biblioteka, br. 2175, od 13. novembra 1972.

¹⁸ "Reisu-l-ulemi Islamske zajednice SFRJ – Pismo Jusufspahić Hamdije v.d. muftije u Beogradu", *AIZBIH*, Gazi Husrevbegova biblioteka u Sarajevu, br. 183/72, od 8. decembra 1972.

Literatura

- Čobeljić, Miloje (2004). "Smallpox outbreak in Yugoslavia 1972". *Vojno-sanitetski pregled*, god. 61, br. 5, Beograd, 2004, str. 569-572.
- (1972) "Hronika". *Glasnik VIS-a*, god. XXXV, br. 11-12, Sarajevo, 1972, str. 583.
- (1955) "Jedan raspis Ulema-medžlisa iz 1881. god. o suzbijanju prelaznih bolesti". *Glasnik VIS-a*, Sarajevo, str. 134.
- Milić, T. (1972) "Opasne igre nesavesnih", *Politika*, 14. april 1972, str. 7.
- Novaković, Dragan (2004). "Organizacija hadževa i problemi koji su pratili izvršavanje te vjerske obaveze u Jugoslaviji od 1945. do 1991. godine". *Časopis za savremenu povijest*, god. 36, br. 2, Zagreb, str. 466.
- Petrović, V., Bostandžić, Z. (1972). "Preporučili smo vernicima da odlaze avionima". *Politika*, 14. april 1972, str. 7.
- (1973) "Pitanja čitalaca i naši odgovori", *Glasnik VIS-a*, Sarajevo, god. XXXVI, br. 1-2, Sarajevo, str. 53.
- (1972) "Poslije epidemije velikih boginja – Uspješno okončana bitka". *Preporod*, br. 41, Sarajevo, str. 13.
- (1972) "Povodom epidemije velikih boginja – Uključiti se u borbu svim sredstvima". *Preporod*, br. 39, Sarajevo, 1972, str. 3.
- Trifunović, Vesna (2017). "Temporality and Discontinuity as Aspects of Smallpox Outbreak in Yugoslavia". *Glasnik Etnografskog instituta*, Beograd, 2017, str. 127-145.
- Vučković, Bogdan (2018). *Epidemija variole vere u Jugoslaviji 1972: Između vlasti i javnosti*. Diplomski rad, Beograd.
- (1973) "Izveštaj Starješinstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini". *Glasnik VIS-a*, god. XXXVI, br. 3-4, Sarajevo, str. 165.
- (1973) "Izveštaj Starješinstva Islamske zajednice u Prištini". *Glasnik VIS-a*, god. XXXVI, Sarajevo, br. 3-4, str. 169.
- (1973) "Izveštaj Vrhovnog islamskog starješinstva Islamske zajednice u SFRJ u Sarajevu o radu u vremenu od 28. decembra 1971. godine do 24. decembra 1972. godine podnesen Vrhovnom saboru Islamske zajednice u SFRJ na zasjedanju održanom u Beogradu 24. decembra 1972. godine". *Glasnik VIS-a*, god. XXXVI, br. 3-4, Sarajevo, str. 158.
- (1974) "Izveštaj o radu Vrhovnog islamskog starješinstva Islamske zajednice u SFRJ Jugoslaviji od 24. decembra 1972. do 25. decembra 1973. godine podnesen Vrhovnom Saboru Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji na zasjedanju u Beogradu dana 25. decembra 1973. godine". *Glasnik VIS-a*, god. XXXVII, br. 1-2, Sarajevo str. 86.
- (1973) "Zaključci Vrhovnog Sabora Islamske zajednice u SFRJ doneseni na zasjedanju u Beogradu dana 24. decembra 1972. godine". *Glasnik VIS-a*, god. XXXVI, br. 3-4, Sarajevo, str. 147.

المسوج

المشيخة الإسلامية في جمهورية يوغوسلافيا الاتحادية الاشتراكية
ووباء الجدري سنة 1972

ألفير دورانوفيتش

في مارس من عام 1972 نشب في جمهورية يوغوسلافيا الاتحادية الاشتراكية وباء الجدري، وانتشر ليعم منطقة كوسوفو ذات الحكم الذاتي وجمهورية صربيا والجبل الأسود الاشتراكيتين. وسارعت المؤسسات الطبية والأجهزة الحكومية للتصدي لهذا الوباء وانتصرت عليه في غضون شهرين ونيف. وقد توصلت السلطات الحكومية إلى أن مصدر العدوى كان الحاج إبراهيم هوتي الذي أصيب بالمرض «حسب زعمها» وهو في طريق عودته من الحج، مما وضع المشيخة الإسلامية آنذاك في وضع حرج. يتناول كاتب هذا المقال الجهود التي بذلتها المشيخة الإسلامية للدفاع عن نفسها أمام الهجمات المفتوحة على الإسلام والقيم الإسلامية التي توالى بعد انتشار الأخبار عن مصدر العدوى؛ كما يتحدث عن دور المشيخة في التصدي لوباء الجدري وتأثير الوباء في حياة مسلمي يوغوسلافيا الدينية سنة 1972.

الكلمات الرئيسية: وباء الجدري، المشيخة الإسلامية في جمهورية يوغوسلافيا الاتحادية الاشتراكية، رئاسة المشيخة الإسلامية في جمهورية صربيا، إبراهيم هوتي، سليمان كيمورا.

Summary

THE ISLAMIC COMMUNITY IN SFRY (SOCIALIST FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA) AND A SMALLPOX PANDEMIC OF 1972

Elvir Duranović

Smallpox pandemic outbreak happened in SFRY (Socialist Federal Republic of Yugoslavia) Yugoslavia in March 1972 and it spread throughout SAP (Socialist Autonomous Province) Kosovo, and Social Republics of Serbia and Montenegro. Thanks to a timely reaction of health institutions and government, the pandemic was controlled and exterminated within a little more than two months. Since the state authorities identified haji Ibrahim Hoti as the source of the outbreak and the fact that he allegedly got infected on his way back from the pilgrimage, the Islamic Community of SFR Yugoslavia was placed in a difficult position. The author here discusses the attempts of the Islamic community to defy the accusations against Islam and the Islamic values which followed the spread of this information about the source of the pandemic outbreak. The author also relates about the contribution of the Islamic Community in preventing the further spreading of the infection as well as the impact of this pandemic upon religious life of Muslims in SFRY Yugoslavia in the year 1972.

Key words: Smallpox pandemic, the Islamic Community of SFR Yugoslavia, Riyasat of the Islamic Community in SR Serbia, Ibrahim Hoti, Sulejman Kemura